

הדקדוק שבפיוט

על כינויים חבורים ופרודים** ב'תתחדשי' ליונתן רטוש

יתתחדשי הוא שחזור אנליטי של מפגשם של בני-זוג בדרך של תמונת תשליל שלו. מה שנאמר במפגש נשתק בשיר; מה שנשתק שם נחשף כאן בגרעינו; מה שהיה שם מילה אחת תופס פה מקום נרחב. אין בשיר שיחה, אך יש בו רצף של פניות אל...: דיבור ושתיקה באים בשיר כדיבור אל... וכשתיקה אל... והשיר עצמו הוא פנייה אל... ('תתחדשי' אומרת הכותרת שלו) וכל מה שבא בו מועמד בזיקה של שייכות: אליו, אליה או לשניהם. חלק אינטגרלי, כמעט מובן מאליה, באוצר המילים של שיר פנייה, ומה גם שיר שעניינו ביחסי אני-את ודרכי התקשורת שלהם - הם הכינויים. בשירו של רטוש נודע להם מקום מרכזי.

*

הכינויים מצטרפים לשם ולפועל על דרך ההצטרפות החבורה: "סרטך", "הגתניני", ועל דרך ההצטרפות הפרודה: "ירח הדבש שלנו", "ענית לי". בידוע, נוטה העברית החדשה, הדבורה בוודאי, אל הצורה הפרודה. הצורה החבורה נחשבת ללשון גבוהה ונתפסת כצורה ספרותית. השימוש בשתי דרכי ההצטרפות נראה על-כן תואם שיר המשחזר אקט של תקשורת בין-אישית, והוא עצמו מעוצב בתבניתו של אקט תקשורת: מונולוג בסיטואציה של דיאלוג. הצירופים "כפך", "קולך", "ירח הדבש שלנו", "הסרט החדש בשערך" נשמעים לנו טבעיים ונכונים, על-פי תחושת הלשון הבלתי-אמצעית שלנו. איננו מצפים לפגוש בשיר צירופים כמו: "השער שלך" או "הכך שלך". "פגישה" יכולה להיות "פגישתנו", אך "הפגישה שלנו" יוצרת תחושה של דיבור. רטוש מנצל את הצורה הפרודה ליצירתו של דיבור אותנטי: "הפגישה שלנו / לא יצאה לפועל". הצורה החבורה משמשת אותו למבעו של

* הד"ר עדה קינסטלר היא ראש החוג לספרות ולספרות ילדים במכללה לחינוך ע"ש דוד ילין.

** אני משתמשת במונח "כינוי פרוד", המכוון ברגיל לכינויי שם, גם ביחס לכינוי הפעול שעה שאיננו חבור לפועל. הרחבת תחולתו של המונח מאפשרת לי לדבר על הציר חבור-פרוד או על הצורה החבורה והצורה הפרודה, ולכן אני גם נמנעת - בדרך כלל - מציון טיבו של הכינוי: כינוי הפעול או כינוי השייכות, ומסתפקת ב"כינוי חבור-פרוד".

הריגושי: "רק כל כפך / ידידות ותום / וקולך / וכל מתום - / ורק אני כפי רפה...". ושימו לב לאוצר המילים המקיף את הצורות הללו: לשון יומיומית, עניינית, משרדית כמעט מכאן, ולשון ספרותית מובהקת, עשירה וטעונה רמזי מקרא מכאן. כללית וסכמטית ניתן לומר כי רטוש נוקט את הצורה הפרודה לצורך אפקט פרוזאי, ואת הצורה החבורה - לאפקט פיוטי; ויחד הן בונות תדמית של דיבור ממשי שהוא שיר, או שיר שהוא אכן דיבור של אדם אל זולתו בכתב או בעל־פה. אך רטוש עושה הרבה יותר מזה.

מיד בפתיחתו מעורר השיר את תשומת הלב לכינויים ולדרכי ההצטרפות שלהם: "הפגישה שלנו / לא יצאה לפועל משום מה / זאת אומרת ראיתך / וראיתיני". קשה לתאר את האפקט המהמם שבחילוף של לשון הדיבור, על ההסבר הסתמי ("משום-מה") המשולב בה במשפטים קצרים שכל-כולם מילה אחת ("ראיתך / וראיתיני") וכל אחד מהם ושניהם יחד סותרים את הקביעה שהם הסברה ("זאת אומרת") סתירה מיידית ומוחלטת: דווקא נפגשנו - הם אומרים - ועין בעין ראינו איש את משנהו. ושימו לב איך כונסת הצורה החבורה את הרואה והנראה בהיעלם אחד; ואיך חיתוך השורות ועימודן - על ההפרדה וההצבה של זה מול זה - מדגישים כל אחד מן הרואים וכל אחד מן הנראים. קיצורם ודחיסותם הסמנטית והדקדוקית של "ראיתך / וראיתיני" מוחשים בחריפות על רקע המשפט הארוך יחסית שקדם להם ונינוחות דיבורו: "הפגישה שלנו", "משום-מה", "לא יצאה לפועל". כך נוצר מה שתורת הספרות מכנה: הפניית תשומת-לב לשדר.¹ מכאן ואילך שוב אי-אפשר לקורא שלא לשים לב לדקדוק: לדרך מתנם של השמות, הפעלים והכינויים הנלווים אליהם - על הזיקות שביניהם. כאן גם מוחש בבירור שהאספקט הסגנוני לבדו - פיוטי, פרוזאי - אינו מסביר את הבחירה בצורה החבורה או הפרודה. שהרי ברור, הלשון הדבורה הייתה מציבה "ראיתי אותך" ו"ראית אותי", לפי שכמעט ככלל היא נמנעת מכינויי הפעול; כפי שברור שהגוון הריגושי שב"ראיתך וראיתיני" (ויש להן גוון כזה: הן נשמעות כהטחה) לא הוא הקובע. "ראיתך וראיתיני" שייכים - קודם כל ובראש וראשונה - למישור העובדות, והעובדות הן החשובות בהקשר הנתון. הגיונו של השימוש בצורות ההפרד והחיבור ודרך בידולן אינו מתנהר כאן אולי, אך כוחו - ודאי ומוחש היטב. (בשום מקום בשיר לא תתזי התחלפות הצורות ניצוצות כאלו, ובעוצמה כזאת, מפני שרק כאן היא כרוכה גם בסתירה לוגית).

תתחדשי

הפגישה שלנו	הפגישה שלנו
לא נצאה לפעל משום מה	לא נצאה לפעל משום מה
זאת אומרת	זאת אומרת ראיתיך
ראיתיך וראיתיני	וראיתיני
20 וגם צנית לי	5 וגם צמתי לך דבר מה
דבר מה	ורק משום מה
ורק משום מה	לא שאלתיך
לא הקדמתיני	את אשר בקשתי
25 ורק משום מה	לשאל
לא הגדתיני	
רק כל בפך	10 אולי רק רציתי לשאל
ידידות נחם	איך בלית
וקולך	את נרת הדבש שלנו
30 וכל מתום —	ובנכתיך אף
ורק אני	— כלי למיך —
בפי רפה אין חם	15 על סרטך
לא איש דברים אני	הסךש עמנו
היום	

לשאלך

איך בלית

את ירח הדבש

שלנו

עד תם -

40

וברכתך אף

- בלי לסיף -

כל הסרס הקדש

בשפך ניום

צלע, 1959

מה שנעשה במהלך הראשון בשיר נעשה גם בהמשך: הצג אחד מלווה מייד בניגודו, צורת הצטרפות אחת נחלפת מייד במקבילתה: "וגם אמרתי לך דבר-מה" (ש' 5) מלווה ב"ורק משום מה / לא שאלתיך / את אשר ביקשתי / לשאול" (ש' 6-9) - צמד קביעות שעקרון הבידול הצורני מתבטא בו כמעט במפורש. "אמרתי לך" בהפרד² מפני שמה שאמרתי חסר חשיבות, והוא בגדר "דבר מה" שאין טעם אפילו להזכירו. מה שלא אמרתי "לא שאלתיך", לעומת זאת - לו נודעת חשיבות, מפני שהוא מה שרציתי. ומפני שהוא מה שרציתי - "לא שאלתיך" הוא בכינוי חבור.³ (ושימו לב לפעלים הפוליסמיים הקרובים ולאוסמוזה שלהם, לחיתוך השורות, לאלוזיות שמכוח הבניין הדקדוקי, שיחד הם יוצרים את עומק הרצייה.⁴)

מה שבא בשורות 5-9 בבית א בא גם בשורות 21-26 שבבית ג - הפעם ללא הסבר. כאן הוא אמור להיות מובן מכוח ההקבלה המבנית, הלשונית, הדקדוקית והתמטית הנוהגת בשיר: הקבלה המזמינה ומחייבת קריאה משווה (ושוב לפנינו הפניית תשומת הלב לשדר). כמו הדובר גם בת-זוגו דיברה דיבור של סתם ונמנעה מדיבור ישיר וגלוי, שיש בו משמע. וגם כאן צורת החיבור וההפרד באות באותו אופן, ובהתאמה: "וגם ענית לי / דבר מה" מול "לא הקדמתיני" / ו"לא הגדתיני".

ודוק: היא "ענתה" ולא "אמרה".⁵ והואיל ומה שעשתה אינו תשובה לשאלה, שכזכור כלל לא נשאלה ("לא שאלתיך", ש' 7) הרי ברור ש"ענתה" מציין מענה בחינת רפליקה, חלק מחילופי דברים של דא והא, בשונה מדיבור יזום ("לא הקדמתיני") וגלוי, המנדב מידע בלתי ידוע (נזו הוראתו של "הגדתיני") שלו ציפה הדובר.⁶ מה שלא הוקדם והוגד הוא החשוב בעיניו, ולכן באים השניים: "הקדמתיני" ו"הגדתיני" בכינוי חבור;⁷ והואיל וחסר את מה שלא הגידה, נראים הדברים בעיניו כמענה של סתם, המסומן בתור שכזה בצורה הפרודה.⁸

נמצא אפוא, כי הבידול פרוד-חבור הוא בידול בין הסתמי, הטכני, החיצוני, הלא משמעי לבין המכוון, הנחשב, המהותי והמשמעי. ובידול סמנטי זה מצטרף לניגוד פרזאי-פיוטי ומשתלב בו, והשניים תומכים זה את זה.

כמו הפעלים כך גם השמות, שכאשר הם נאמרים מתוך רגשה ומידע משמעי מקופל בהם - הם באים בכינוי חבור, בקטע הבא: "רק כל כפך / ידידות ותום / וקולך / וכל מתום - / ורק אני / כפי רפה אין חום / לא איש דברים אני / היום" (ש' 27-34). השמות הבאים כאן מציינים נתוני גוף, המייצגים את האדם ומבטאים (על דרך המטונימיה) את תחושותיו, כבתיאור כף ידה שמגעה אומר "ידידות ותום". הנפשי והפנימי המגולמים בגופני ובחיצוני הם המקנים לנתוני הגוף את חשיבותם ואת... צורתם הדקדוקית. יהיה מי שישמע בקטע את חוסר האמון של הדובר בכנותה של שפת הגוף של בת-זוגו, שעל כן כדאי להדגיש כי גילומו של הנפשי הוא שמקנה לגופני את משמעו, והוא המסומן בכינוי החבור: בין אמיתי ובין שקרי (והגוף "יודע" לזייף), הגילים כשהוא לעצמו הוא העיקר.

גילוי אחר של הציר פרוד-חבור בשיר הוא זה שמצויה בו הצורה הבלתי מסומנת של אפס כינוי. כזה הוא "אולי רק רציתי לשאול" (ש' 10) שבראש בית ב, ולעומתו "אולי רק רציתי / לשאלך" (ש' 35) שבראש בית ד. ודומה האוזן לבדה שומעת כיצד נעשית השאלה - חקירה, כשחובר כינוי הפעול לשם הפועל, על צמד צלילי ה"או" שבו, והוא מוצב בשורה לעצמו.¹⁰

כשלעצמו, את "אולי רק רציתי לשאול" יש לראות בזיקה ל"לא שאלתיך / את אשר ביקשתי / לשאול" שבסוף בית א.¹¹ כחזרה של שרשור אין הוא נזקק לכינוי; וכחזרת שרשור פותחת בית - שמעצם

טיבו מסמן מעבר לעניין חדש - הוא אף נשמע אמין יותר בלעדי הכינוי. כהתחלה חדשה של דיבור קובע אפס הכינוי טון ענייני ומאוזן יחסית, טון שבבתיים א וג נוצר על ידי הכינוי הפרוד, הדיבורי, ובבית ד - על ידי דחייתו של שם הפועל בכינוי לשורה השנייה [ה"רציתי" הופך כך מפועל עזר (רציתי / לשאלך") לפועל עיקרי]. "אולי רק רציתי" שבפתיחה נשמע על-ידי כך דיבורי.

בשלוש צורות של הפועל "שאל" משרטט רטוש את הלך הנפש של הדובר. הוא פותח בבניין קל ובצורה הפחות מקובלת "לא שאלתיך" (א' בחיריק ולא בפתח הרווח), והתנועה הקטנה והנמוכה נוסכת רכות בשאלה-בקשה שלא נשאלה. שם הפועל באפס כינוי החותם את אפיונה של שאלה-בקשה זו ("לא שאלתיך / את אשר ביקשתי / לשאול") ובא בשורה לעצמו משאיר אותה פתוחה - בבחינת מה שהלב אינו משמיע לפה.¹²

בהמשך, בחזרת השרשור: "אולי רק רציתי לשאול" הופכת המשאלה שה"אולי" וה"רק" נוגסים בה ומרדדים אותה¹³ - לשאלה שניתן לשאול אותה וניתן להשיב עליה. וכשהתשובה אינה באה (קל וחומר שלא הוקדמה) נעשית השאלה - חקירה ודרישה: "אולי רק רציתי / לשאלך" (ושימו לב לקשיחותו של ה"רק" בהקשר זה). אם תרצו, מגלמים חילופים אלה את מהלכו של המפגש.

שם עצם באפס כינוי הוא הסרט, "הסרט החדש / בשערך היום" שבסוף השיר כנגד "סרטך / החדש עמנו" שבסוף בית ב. סרט זה, על כל מה שנמשך ממנו, הוא שעכר את מפגשם של בני-הזוג, והוא מסעיר את יחסיהם גם עתה. בפגישה הגיב עליו הדובר ב"תתחדשי בלתי מחויב". "וברכתיך אך / - בלי לחייך" (כך בשני הבתים ב, ד, ש' 13-14, 41-42) כאן הוא חושף את שהתכוון לו - מה שמסביר את הכינוי החבור שב"ברכתיך".¹⁴ והברכה כפולת פנים (כזה הוא 'ברך' המקראי) והיא יוצאת לחיוב ולשלילה¹⁵ - הכול בהתאם לאופן ראייתו את האלמנט הזר, החדש, שהסרט הוא גילומו הציורי. בתחילה הוא מוכן לכלול ביחד שלהם, אותו "ירח הדבש" שהוא מזכיר, גם את החדש שהיא מכניסה ליחד זה; מנסה לראות בו חידוש שבתוך השיטה, שהואיל ושלה הוא והיא מודיעה לו חשיבות (= "סרטך") הוא גם "חדש עמנו". חיתוך השורות וסידורן מסיט ממנה את החידוש שבסרט ומציג אותו כשייך לשניהם בשווה: "סרטך / החדש עמנו". לאחר זמן הוא

רואה את הסרט באופן שונה. הפעם זהו "סרט בשערך", ושימו לב להתנאות הנשית הכרוכה בשיער. בתיאור הראשון השיער חסר, ישנו רק הסרט, וסרטים - כידוע - ניתנים להחלפה או שלא לענידה. ואילו כאן הסרט שזור בה "הסרט החדש / בשערך", ¹⁶ ו"שערך" בכינוי חבור מתוך שהחלקי, הגופני והחיצוני, כפי שכבר ראינו, מייצג את השלם (=אותה) ומבטא את פנימו. לא ייפלא אפוא שהוא רואה אותה כמי שבילתה את ירח הדבש שלהם עד תום. עם זאת, בהותירו את הסרט באפס כינוי (בניגוד ל"שערך"), כשהוא נמנע מלשייך אותו במישרין אליה ¹⁷ (הגם שכשהוא "בשערך" הוא בה ושלה) הוא מציג אותו כסתם סרט ש"היום" הוא כאן ולמחר - איננו. ¹⁸ והשיר, כזכור, מופנה אליה, וככזה אפשר לו להיות אקט נוסף במערכת היחסים שלהם...

אני מבקשת להפנות את תשומת הלב ל"הפגישה שלנו". השימוש המובחן והמוקפד בכינויים בשיר מוליד תהייה שמא התואם הסגנוני המחייב את הכינוי הפרוד הוא רק אספקט אחד בבחירתו. וסופך אתה מגלה את מה שהניח הכתוב לפתחך בקביעה הראשונה שלו. "הפגישה שלנו / לא יצאה לפועל" הוא אומר, ומיניה וביה גם קובע כי "הפגישה שלנו" היא זו שנשארה בכוח. והיא, ורק היא, לא יצאה מן הכוח אל הפועל (ודוק: "לפועל" אינו מיודע); שלו דיבר בפגישה שהתרחשה, זו שעליה מדובר בשיר, היה צירוף היחס מיודע. ¹⁹ ומה היא אותה 'פגישה שלנו' שנותרה בכוח? פגישה שאחווה אנושית, פתיחות, גילוי לב והתייחסות כנה לזולת מאפיינים אותה. ולא באה פגישה כזו בכינוי פרוד אלא כדי לומר כי פגישה של שני אנשים, כשהיא פגישה - הריהי פגישה אחת של שניים. ²⁰

יסוד של משמע יש גם לכינוי הפרוד שב"ירח הדבש / שלנו" שבבית האחרון (ש' 38-39). חיתוך השורות המרחיק בין השיר לבין בעליו מזמן להרהור בדבר טיבו של קניין זה, או אפשר שייכות זו; הרהור שאינו מתעורר כשהשם ושיוכו סמוכים זה אצל זה: "ירח הדבש שלנו" (ש' 12, והשוו). על-פי הבנתי, מבליטה ההפרדה דווקא את היפוכה: את השייכות, המחויבות והקושי הכרוכים בכל מה ששניים שותפים לו וחולקים בו. ונמצא שגם מה שאי-אפשר שיבוא בכינוי חבור, מטעמים של אמינות סגנונית-משלבית, אפשר לתת בו מטעמו של הניגוד חבור-פרוד, אם לא בצורן של דקדוק - בצורן של שירה. ודוק: בשתי הדוגמות ("הפגישה שלנו" ו"ירח הדבש / שלנו") מסמן הכינוי הפרוד -

אם כשהוא לעצמו ואם על-ידי חיתוך והפרד - את המהותי, שבכל המקרים האחרים סומן בכינוי החבור.

דחיתי לסוף את "ראיתיך" ו"ראיתיני", שהם הפעלים היחידים בשיר שאינם פועלי אמירה או פעלים הקשורים לאמירה (כדוגמת "רציתי לשאול"). כינוים החבור אינו עשוי על כן שיתנהר על-ידי השדה הסמנטי של פועלי האמירה, אך הוא מתנהר מכוחם של דרכי השיר ושל הבידול חבור-פרוד הנוהג בשיר. בדומה לשאר הצירופים החבורים, מצביעים גם הם על טיבה של הראייה, שהיא ראייה בוחנת ומבחנו: ראייתו של האחר על מצבו. אופן סידורם של הפעלים בשורות עוד מוסיף ומאריך את ראייתם: שכשהם באים זה לאחר זה וזה כנגד זה בתחילת השיר (ש' 3-4, וראו בשיר) מובלט היסוד האישי שבראייה - שכל אחד ואחד מהם רואה ממקומו; וכשהם באים יחד "ראיתיך וראיתיני" (ש' 20), מובלט המשותף לראיותיהם - שמה שראו עצר את לשונם, ועם שראו ומפני שראו - נמנעו מלדבר בו. תהא הבנת משמעם של הכינויים החבורים האלה אשר תהא - הנקודה המכרעת היא שהקורא חייב בהבנת משמעם, מפני שעל-ידי הבידול הדקדוקי-צורני מכון רטוש את קוראיו לבחינתה של האינפורמציה שהוא מספק, ועם שהוא סותם (מה) ראינו, למשל) הוא מצביע על-ידי הציר חבור-פרוד על דרגת חשיבותה ועל הדרך לחיפוש משמעה.

*

הערך הסמנטי של הציר חבור-פרוד עולה, כפי שראינו, מתוך השיר, שהכינויים הם אבן מאבני הבניין שלו. ההופעה החוזרת ונשנית של הכינויים בשיר - על חילופיהם ושינוייהם, על הקשריהם והקבלותיהם (המשלימות והניגודיות), על מיקומם ואופני סידורם בשורה או בשורות - מביאה לבליטותם. מה שהוא מילת דקדוק - נעשה כאן מוחשי בתור סימן. מוחשיות, שמיניה וביה פוגעת בשקיפותה של מילת הדקדוק: בממילאיות המוסכמת של הוראתה. קורה לכינויים מה שקורה למילים בשירה, שהן שבות ונגדרות בה מחדש. הערך הרפרנציאלי של הכינויים החבורים והפרודים, שכל מה שהם נלווים אליו הם מסמנים אותו בתור עיקר או טפל, בהתאמה, הוא אפוא פועל יוצא של הערך הפיזי של שלהם. ובמילים אחרות: כשהן כלי ביד היוצר, גם מילים של דקדוק ואומרות שירה.

הערות

1. יאקובסון, רומאן, "בלשנות ופואטיקה", הספרות, כרך ב, 20 (ינואר 1970), עמ' 274-285. הפניית תשומת הלב לשדר היא הפונקציה הפיוטית של הלשון, שהיא הפונקציה הדומיננטית באמנות המילולית.
2. "אמרתיד" נדיר, אך מצוי. "אשר ימרוך למזמה", תהלים קלט, כ. והפרשנים רואים בו "יאמרוד" חסר אלף. ניצול נטיותיה של הלשון לצרכיה - הוא מדרכיה של השירה.
3. וה"משום מה" שבפסוק "ורק משום מה / לא שאלתיך" מתייחס לסיבה שבשלה לא שאל.
4. וראו הערה 12, להלן.
5. בבחירת המילה הוא מציב את בת-זוגו בעמדה של מי שחייבת במענה. חיתוך השורות "וגם ענית לי / דבר מה" (ש' 21-22) והשוואתן לשורה האחת הדוברת בו "וגם אמרתי לך דבר מה" (ש' 5) מדגישים את החשיבות שהוא מייחס למענה.
6. עוצמת האכזבה והכאב העולה מן ההכפלה "ורק משום מה / לא הקדמתיני / ורק משום מה / לא הגדתיני" - היא המלמדת על עוצמת הציפייה.
7. החזרה הצלילית הכמעט שלמה של "הקדמתיני" ו"הגדתיני", שהקוף של הראשונה נחלף בגימל של השנייה - ושניהם עיצורים פוצצים-חכיים - ממחישה עד כמה זהים בעיניו השניים בחשיבותם.
8. את "ענתה" יש לראות גם בזיקה ל"ורק משום מה / לא הקדמתיני", שבה בעקבותיה. הציפייה שתקדים ותגיד הופכת כל דיבור שלה ל"ענית לי" ול"ענית לי דבר מה"...
9. בשל אופן הקישור של התיאור למה שקדם לו (שימו לב לירקין) "ורק משום מה / לא הגדתיני / רק כל כפך"; בשל התחביר האליפטי "וקולך / וכל מתוס" הבא בתיאורה, ובתיאורה בלבד; ובשל הניגוד החריף שבמצביהם הגופניים-נפשיים.
10. העובדה ש"לשאול" בא באפס כינוי כדי להימנע מן החומרה הנשמעת בשם הפועל בבואו בכינוי חבור - חומרה שאינה במקומה בפתיחתו של בית ב - אינה פוגמת בבחירתו, ואינה הופכת אותו למקרי או א-משמעי. הפיכת נתוני הלשון ליתרון היא מכישוריו של משורר.
11. זו ההיקרות הראשונה בשיר של שם פועל באפס כינוי. במקרה זה החזרה על הכינוי: "לא שאלתיך את אשר בקשתי לשאול אותך" מיותרת סמנטית ותחבירית. לגוון הסמנטי של אפס הכינוי אתיחס בכתוב, בהמשך.
12. הרימוז שבניקוד ובדקדוק קושר אל המשאלה של חנה "ותקרא את שמו שמואל כי מהי שאלתי" (שמואל א' א, כ) ואל יחס הכבוד הגובל בהאלהה שבדברי אשת מנוח על המלאך שנגלה לה "ולא שאלתיהו אי מזה הוא ואת שמו לא הגיד לי" (שופטים יג, ו). ותנו דעתכם להקבלה של "שאלתיהו" ו"הגיד לי".

13. ה"רק" מצמצם את היקפה; ה"אולי" על ההתגרות והוויתור שבו מפחית מחשיבותה, ויחד הם מורידים את המשאלה אל הכאן והעכשיו, שהפועל "רציתי" המחליף את "ביקשתי" מסמן אותם סגנונית.
14. הכינוי החבור שב"ברכתך" הוא היחיד בשיר המסמן משמע הנוגע לאומר ולנמענו, מפני שהוא פועל אילוקציוני, שאמירתו היא בגדר של מעשה (מברכים מישהו בכך שמברכים אותו).
15. גם "תתחדשי" הוא כפול פנים, כפי שעולה מן השיר.
16. והשוו "חדש ב..." ל"חדש עם", שבא בתיאור הראשון.
17. הדובר נוקט טקטיקה זו כל הזמן. הוא מעדיף את הצירוף הסותר "משום מה" ["יורק משום מה / לא שאילתך" (שי 6-7), "יורק משום / לא הקדמתיני / ורק משום מה / לא הגדתיני" (שי 25-28)] על האמירה המפורשת, ומאותו הטעם.
18. העיגון בזמן חסר בתיאור הראשון של הסרט.
19. הבחירה בשם עצם היא המאפשרת לרטוש ליצור את הכפילות: 'לא נפגשנו אף על פי שנפגשנו', והיא המסייעת לו בהבחן שבין הטכני לבין המשמעי, שהכינוי הפרוד "הפגישה שלנו" מסמן אותה.
20. על מה תורה, אם כך, 'פגישתנו' בכינוי חבור? שאלה שאינה תופסת, מפני שאין ב'תתחדשי' פגישה כזו. ובמילים אחרות, "הפגישה שלנו" אומרת את מה שהיא אומרת, מפני שהיא באה בשיר הזה.